

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΜΕΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική

Συγκρότηση

Θεματολογία

Μεθοδολογία υλοποίησης

Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	xiii
1. ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΕ	
1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Η δημιουργία της ΕΕ	2
1.2.1 Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι: Η Ευρώπη μετά	2
1.2.2 Το σχέδιο Shuman – Η δημιουργία της ΕΚΑΧ	6
1.2.3 Η ΕΟΚ και η ΕΥΡΑΤΟΜ	8
1.2.4 Η ενωσιακή πορεία...	10
1.3 Η συγκρότηση της ΕΕ	15
1.3.1 Τα όργανα της Ένωσης...	15
1.3.2 ...και τα θεσμικά τους ελλείμματα	19
1.3.3 Είδη Εγγράφων – Κοινοτικές Εκφράσεις	22
1.3.3.1 Είδη Εγγράφων	22
1.3.3.2 Κοινοτικές Εκφράσεις	24
1.4 Η ουσία της ΕΕ	29
1.4.1 Οι προκλήσεις στο εσωτερικό της Ένωσης	29
1.4.2 Η θέση στη διεθνή σκηνή: Ευρωπαϊκοποίηση	33
1.5 Σύγχρονα διακυβεύματα	39
2. ΣΥΓΚΡΟΤΩΝΤΑΣ, ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΓΙΩΝΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
2.1 Η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής για την... οικονομία	45
2.2 Συγκροτώντας μια ευρωπαϊκή πολιτική για την εκπαίδευση: Αναδρομή	47

2.2.1	Δημιουργώντας την ανάγκη για μια ΕΕΠ: 1957-1976	50
2.2.2	Η ΕΕΠ ως διακύβευμα πολιτικών αποφάσεων: 1976-1992	53
2.3	Η θεσμοθέτηση της ΕΕΠ: 1992 και μετά	59
2.3.1	Εισαγωγή	59
2.3.2	Η Συνθήκη του Μάαστριχτ	61
2.3.3	Ο ευρωπαϊκός χώρος εκπαίδευσης	64
2.3.4	Ο ευρωπαϊκός χώρος έρευνας	66
2.3.5	Οι δράσεις προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης διπλωμάτων	67
2.3.6	Η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για την ποιότητα	68
2.3.7	Συνεργασία με τρίτες χώρες	69
2.3.8	Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ)	70
2.3.8.1	Το ευρωπαϊκό πλαίσιο: κάποια προσαπαιτούμενα πολιτικά διακυβεύματα	70
2.3.8.2	Η διαπάλη για την εξουσία	72
2.3.8.3	Η διαδικασία της Μπολόνια	76
2.3.8.3.1	Διακήρυξη της Σορβόνης/Διακήρυξη της Μπολόνια: Συνέχεια μέσα από τροποποιήσεις	81
2.3.8.3.2	Συνέπειες από τη Διακήρυξη της Μπολόνια στο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης: Κριτικές παρατηρήσεις	83
2.3.8.4	Η δημιουργία του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ): Διακυβεύματα	90
2.3.8.5	Τα τελευταία δεδομένα: Το Ανακοινωθέν του Βερολίνου	91
2.3.9	Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των εκπαιδευτικών συστημάτων: Μια σύνοψη	93
2.4	Μορφές άσκησης της πολιτικής της Ένωσης	111
2.4.1	Ευρωπαϊκά προγράμματα και ενέργειες	111
2.4.1.1	Η συνεργασία με τρίτες χώρες	112
2.4.1.2	Τα Προγράμματα της ΓΔ Εκπαίδευσης και Πολιτισμού	114
2.4.1.3	Οι ενέργειες	117
2.4.1.4	Άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα και ενέργειες	118

2.4.2	Το 6ο Ερευνητικό Πρόγραμμα-Πλαίσιο	118
2.4.3	Χρηματοδοτήσεις από τα ευρωπαϊκά ταμεία	120
2.4.3.1	Οι στόχοι του ΕΚΤ	121
2.4.3.2	Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	123
2.4.4	Ένα πολύ σημαντικό επιμέρους ζήτημα: Το νέο ECTS	125
2.4.4.1	Η λογική του συστήματος	126
2.4.4.2	Διερευνώντας τις συνέπειες του ECTS	127
2.4.4.2.1	Γενικά κοινωνικο-πολιτικά διακυβεύματα: Εθνικά (συλλογικά) διπλώματα – επαγγελματικά δικαιώματα	129
2.4.4.2.2	Ενδο-ιδρυματικά διακυβεύματα	131
2.4.4.2.3	Επιστημονικές σπουδές: Η προτεραιότητα από το επιστημονικό στο επαγγελματικό επίπεδο	131
2.4.4.2.4	Πανεπιστημιακή δομή: Η μηχανιστική εφαρμογή του ECTS ή η αποδόμηση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης	132
2.4.4.2.5	Παιδαγωγικά διακυβεύματα	134
3.	ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
3.1	Εισαγωγικά	149
3.2	Υποχρεωτική εκπαίδευση	152
3.2.1	Η ελληνική πραγματικότητα	152
3.2.2	Οι προκλήσεις της ΕΕΠ	154
3.3	Μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση	156
3.3.1	Δομή	157
3.3.2	Λειτουργία	163
3.3.3	Οι προκλήσεις της ΕΕΠ	165
3.4	Το φαινόμενο της διευρυμένης πρόσβασης στο ελληνικό πανεπιστήμιο	166
3.5	Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού	175
3.5.1	Τα σημερινά δεδομένα	176
3.5.2	Οι εν εξελίξει αλλαγές	177
3.5.3	Οι συνέπειες των αλλαγών	179

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	187
ΠΡΩΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Το επίσημο χρονολόγιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	199
ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	301

2

ΣΥΓΚΡΟΤΩΝΤΑΣ, ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΓΙΩΝΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

2.1 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ... ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΕΧΟΥΜΕ ΗΔΗ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙ ότι ο βασικός οραματιστής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο Monnet, επιδίωκε πέρα από την οικονομική, την πολιτική ενοποίηση των κρατών της Ευρώπης και παραπέρα την ένωση των ανθρώπων που συναποτελούν την Ευρώπη. Προς στήριξη αυτού του επιχειρήματος έρχεται ο Gilpin, που αναφέρει χαρακτηριστικά: «Ο κύριος στόχος του μεταπολεμικού κινήματος υπέρ της ευρωπαϊκής ενοποίησης ήταν πολιτικός, ενώ τα κύρια μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οικονομικά» (Gilpin, 2000: 193).

Βέβαια, είναι εμφανές ότι η οικονομική και η πολιτική Ευρώπη δεν εξελίχθηκαν με την ίδια δυναμική, όπως την οραματίστηκε ο Monnet. Από την εποχή που ιδρύθηκε η ΕΟΚ χρησιμοποιήθηκε η οικονομική ολοκλήρωση προκειμένου να συμπαράσχει την πολιτική. Το γεγονός αυτό, όμως, είχε ως συνέπεια να χρεωθεί το ενωσιακό οικοδόμημα έναν κατά κύριο λόγο οικονομικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να ατονίσει ή έστω να περάσει σε δεύτερη μοίρα η επιδίωξη της πολιτικής ενοποίησης. Στο σύγχρονο πλαίσιο μάλιστα φαίνεται πως έχουν αντιστραφεί οι όροι κι ο πολιτικός στόχος χρησιμοποιείται μάλλον για να εξυπηρετήσει τον οικονομικό.

Αν και η μετονομασία της ΕΟΚ σε ΕΕ υποδήλωνε μια θέληση για εξισορρόπηση της μονόπλευρης οικονομικής θεώρησης, την ίδια στιγμή η Συνθήκη του Μάαστριχτ επιβεβαίωνε το παγιωμένο και κυρίαρχο: την οικονομική πρωτοκαθεδρία και μάλιστα υπό την επικυριαρχία της νεοφιλελεύθερης αντίληψης και πρακτικής. Παράλληλα, επιβεβαιώνοντας και πάλι το παγιωμένο, παρουσίαζε περισσότερο ως ευχολόγιο παρά ως κάτι το συγκεκριμένο την πολιτική και κοινωνική προοπτική της ΕΕ.

Αν όλα αυτά έχουν κάποια άμεση σημασία για το αντικείμενο του βιβλίου μας, είναι γιατί το κυρίαρχο και ο τρόπος του επηρεάζουν καθοριστικά την αντίληψη, την ερμηνεία και τη νοηματοδότηση που αποδίδεται στην εκπαίδευση, συνεπώς και στις πολιτικές της.

Συγκεκριμένα, ο ρόλος της εκπαίδευσης σε συνάρτηση προς τους βασικούς στόχους της Ένωσης διαφαίνεται κυρίως στα άρθρα 2, 3, 3^α, 8 και 8^α της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η διαφορά στις προτεραιότητες που θέτει η Ένωση ανάμεσα στην προώθηση του κυρίαρχου οικονομικού στόχου και της επιδίωξης για πρωτοβουλίες στο επίπεδο της πολιτικής ενοποίησης διαφαίνεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης, όπου κυριαρχούν οι αναφορές σε στοχεύσεις οικονομικού χαρακτήρα και επικουρικά μόνο γίνεται αναφορά στην προσπάθεια επίτευξης της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών. Στο πλαίσιο αυτό, οι άμεσες και σαφείς αναφορές σε ζητήματα που άπτονται της γενικής όσο και της επαγγελματικής εκπαίδευσης –προώθηση έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, συμβολή σε παιδεία και κατάρτιση υψηλού επιπέδου κτλ.– σηματοδοτούν το ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν τα εκπαιδευτικά συστήματα προκειμένου να επιτευχθούν οι προηγούμενοι στόχοι¹.

Παρ' όλα αυτά η ενασχόληση με την οικονομία μπορεί να οδηγήσει σε όψεις που παραπέμπουν στην πολιτική ενοποίηση και την κοινωνική συνοχή. Για παράδειγμα, η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας παραπέμπει στα προβλήματα της απασχόλησης, τόσο στην εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού όσο και στις δράσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ σχετίζεται με την εξεικώωση με πολυπολιτισμικές καταστάσεις. Το τελευταίο πάλι έρχεται να συσχετιστεί με την προοπτική της θέσπισης της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, όπως προβλέπεται από τα άρθρα 8 και 8^α του Μάαστριχτ.

Με βάση τα προηγούμενα οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΕΕΠ) κατά τη δεκαετία του '90 φαίνεται ότι διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Η προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας
- Η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας
- Η συμβολή στη συγκρότηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας
- Η προπαρασκευή των νέων για την καλύτερη ένταξή τους στη σταδιακά διαμορφούμενη ευρωπαϊκή αγορά εργασίας

- Η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού
- Η διασφάλιση των προϋποθέσεων της ελεύθερης διακίνησης και εγκατάστασης για επαγγελματικούς λόγους των πολιτών των κρατών-μελών σε άλλο κράτος-μέλος
- Η προώθηση της συνεργασίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την κοινωνία και την παραγωγή
- Η εξασφάλιση ενός υψηλά εκπαιδευμένου και ευπροσάρμοστου στις νέες τεχνολογικές εξελίξεις εργατικού δυναμικού
- Η εξασφάλιση της παραγωγής και της χρήσης σύγχρονης τεχνολογίας που θα αντεπεξέρχεται στον διεθνή οικονομικό ανταγωνισμό.

Σε κάθε περίπτωση είναι σίγουρο πως η Κοινότητα δεν είχε εξαρχής υποθετήσει τη συγκεκριμένη στοχοθεσία. Μάλλον οι σύγχρονοι στόχοι που έχει θέσει η ΕΕΠ αποτελούν το προϊόν μιας μακράς και αργόσυρτης διαδικασίας που έχει τις ρίζες της ήδη στην ψήφιση της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Μάλιστα, έχει έντονο ενδιαφέρον να αναδειχθεί η πορεία που οδήγησε από το κενό της συνθήκης της Ρώμης στα δύο άρθρα (126 και 127) της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το 1992, που αφορούν άμεσα την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Γεγονός που σηματοδοτεί μια στροφή στην ευρωπαϊκή διαδικασία.

2.2 ΣΥΓΚΡΟΤΩΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η εκπαίδευση ήταν και εξακολουθεί να είναι, εν μέρει, ένα θέμα ταμπού για την ΕΕ και τα κράτη-μέλη της, διότι σε πείσμα των αλλαγών που έχουν συντελεστεί σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, συνεχίζει να είναι, δίκαια ή άδικα, ευθέως συνδεδεμένη με την εθνική κουλτούρα και την εθνική αγορά, συνεπώς θεωρείται πυλώνας του εθνικού κράτους.

Είναι αλήθεια, ότι η αρχική σχέση της Κοινότητας με την εκπαίδευση στα κράτη-μέλη χαρακτηρίζεται από μια σχετική ασάφεια. Το κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου είναι ότι η εκπαίδευση δεν ανήκει στις περιοχές πολιτικής στις οποίες δραστηριοποιούνται, κατά τη Συνθήκη της Ρώμης, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης (De Witte, 1989β).

Είναι ενδεικτική η δεδηλωμένη αδυναμία των ειδικών σε θέματα διε-

θνούς δικαίου να συμφωνήσουν ως προς το εάν η Κοινότητα μπορούσε να ενεργήσει στον τομέα της εκπαίδευσης ή όχι (Πασιάς, 1995: 615).

Σε κανέναν από τους θεωρούμενους ως τρεις πυλώνες της Κοινότητας (ΕΚΑΧ, ΕΥΡΑΤΟΜ, ΕΟΚ) δεν υπήρχε συγκεκριμένη μνεία όσον αφορά την εκπαίδευση, πεδίο που ανήκε στις αποκλειστικές αρμοδιότητες των κρατών-μελών.

Η Συνθήκη ΕΚΑΧ στο άρθρο 56 προέβλεπε τη χρηματοδοτική συνεισφορά για την επαγγελματική επανεκπαίδευση των εργαζομένων. Η Συνθήκη ΕΥΡΑΤΟΜ περιλάμβανε τη δυνατότητα ίδρυσης σχολών για την κατάρτιση ειδικευμένου δυναμικού στον πυρηνικό τομέα καθώς και ένα ίδρυμα πανεπιστημιακού επιπέδου (άρθρο 9) (Πασιάς, 1995: 615).

Στη Συνθήκη της Ρώμης, τέλος, δεν υπήρχε καμία συγκεκριμένη μνεία όσον αφορά την εκπαίδευση. Σποραδικές αναφορές γίνονταν στην επαγγελματική κατάρτιση.

Η Συνθήκη της Ρώμης προέβλεπε στο άρθρο 41, παρ. α: 48 «τον αποτελεσματικό συντονισμό των προσπαθειών στους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της ερεύννης και της διαδόσεως των γεωργικών γνώσεων, ο οποίος δύναται να περιλαμβάνει κοινή χρηματοδότηση σχεδίων ή οργανισμών», στο άρθρο 57, παρ. 1: 60-61 «τη διευκόλυνση της ανάληψης και της άσκησης μη μισθωτών δραστηριοτήτων, με την έκδοση οδηγιών για την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων και άλλων τίτλων επαγγελματικής ειδίκευσης», στο άρθρο 118, παρ. 1: 131 «την προώθηση της στενής συνεργασίας μεταξύ των κρατών στον κοινωνικό τομέα και ιδίως σε θέματα που αφορούν την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση».

Τέλος, στο άρθρο 128, που είναι και το πιο σημαντικό, η Συνθήκη της Ρώμης προέβλεπε την ανάληψη δράσης από την πλευρά της Κοινότητας μόνο στο πεδίο της επαγγελματικής κατάρτισης (vocational training): «Το Συμβούλιο, δρώντας κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής και μετά από γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής θα καθορίζει τις γενικές αρχές για την εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης ικανής να συνεισφέρει στην αρμονική ανάπτυξη τόσο των εθνικών οικονομιών όσο και της κοινής αγοράς».

Συνεπώς, με κριτήριο το άρθρο 128 η πολιτική της Κοινότητας φαινόταν ότι περιορίζεται μόνο στην επαγγελματική κατάρτιση και δεν είχε δικαιοδοσία στο εκπαιδευτικό σύστημα των κρατών-μελών. Στο σημείο αυτό ας υπογραμμιστεί ευθύς εξαρχής ένα παιχνίδι που αφορά τη χρήση των λέξεων «εκπαίδευση» και «κατάρτιση». Αυτό είναι σημαντικό, διότι η πρώτη λέξη αναφέρεται στο εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ η δεύτερη δεν αναφέρεται υποχρεωτικά ή και καθόλου σε αυτό. Επιπλέον, βαθμηδόν αναπτύσσεται η ιδέα της διά βίου εκπαίδευσης η οποία μεταβάλλει ριζικά τη λογική του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος, στο μέτρο που ο ρόλος του και η θέση του σχετικοποιούνται στο πλαίσιο μιας διαδικασίας που δεν τελειώνει ποτέ (διά βίου) μέσω δικτύων πολλαπλών, παράλληλων, πολυδιάστατων δραστηριοτήτων εκπαίδευσης/κατάρτισης, των οποίων η πλειονότητα βρίσκεται εκτός του εθνικού συστήματος εκπαίδευσης.

Επιχειρώντας μια αναδρομή της συγκρότησης μιας ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής (ΕΕΠ), μπορούμε να διακρίνουμε τρεις περιόδους: 1957-1976, 1976-1992 και 1992 και μετά. Στην πρώτη περίοδο η ανάγκη για την ύπαρξή της δημιουργείται και συγκεκριμενοποιείται. Στη δεύτερη περίοδο μια πολιτική αναπτύσσεται υπό τη μορφή πολιτικών αποφάσεων σε διεθνές επίπεδο. Στην τρίτη περίοδο αυτή η πολιτική επισημοποιείται, στηριζόμενη σε ένα νομικό υπόβαθρο (Συνθήκη του Μάαστριχτ). Ένα θεσμικό πέπλο αναπτύσσεται και παγιώνεται σε υπερ-εθνικό επίπεδο.

Κλείνοντας, χρειάζεται να επαναλάβουμε ότι η ΕΕΠ δεν υπερβαίνει τους περιορισμούς και τις αντιφάσεις στη λήψη και υλοποίηση των πολιτικών στην ΕΕ. Έτσι, αν και σε πρώτο επίπεδο ανάγνωσης η αναδρομή που θα παρουσιαστεί ευθύς αμέσως φαίνεται γραμμική, ενιαία και διαχρονικά σταθερή, δεν θα πρέπει να μας οδηγήσει σε εσφαλμένες εντυπώσεις. Η χάραξη και εφαρμογή των πολιτικών στην ΕΕ ήταν και παραμένει ένα δύσκολο θέμα, που περνά μέσα από τις συμπληγάδες πολλαπλών και ποικιλόμορφων συμφερόντων που την περιορίζουν και/ή την αλλάζουν κατά τρόπο σημαντικό. Παρ' όλα αυτά όμως, σε μακροσκοπικό επίπεδο προσέγγισης, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι μια σειρά αποφάσεων έχουν οδηγήσει σε δομές και λειτουργίες που μπορούν να ορίσουν μια διακριτή ΕΕΠ.

Είναι προφανές ότι και μόνο η αναφορά στην ύπαρξη μιας υπερ-εθνικής (ή υπερ-κρατικής ή υπερ-κυβερνητικής) πολιτικής που αφορά το εκπαιδευτικό σύστημα ενός κράτους-έθνους αποτελεί μείζονα εξέλιξη, στο βαθμό που η εκπαίδευση, γενικά, αποτελούσε (και αποτελεί;) βασικό πυλώνα, αφενός, της κοινωνικοποίησης σε μια εθνική, τελικά, κοινωνία, και αφετέρου, της προετοιμασίας για την ένταξη σε μια (εθνική) αγορά εργασίας. Το γεγονός λοιπόν ότι τώρα όχι μόνο υπάρχει μια Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική (ΕΕΠ) αλλά αποτελεί και αντικείμενο διερεύνησης σηματοδοτεί δίχως αμφιβολία την παγίωση σημαντικών αλλαγών στους τρόπους οργάνωσης των κοινωνιών μας και ίσως τη μετεξέλιξή τους σε κάτι το εντελώς νέο που απαιτεί παρακολούθηση και ανάλυση. Έτσι, στόχος αυτού του βιβλίου είναι, από τη μια, η ευαισθητοποίηση και η εισαγωγή νέων ανθρώπων στο κλίμα και τη θεματική της ΕΕΠ, και, από την άλλη, η συνεισφορά σε έναν ψυχραιμότερο και διαυγέστερο διάλογο επί του αντικειμένου πέρα από τη δράση της επίσημης πολιτικής ή την τρέχουσα δημοσιογραφική παρουσία της.

Ο **Γιώργος Σταμέλος** είναι Αναπληρωτής Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών. Ασχολείται με την Εκπαιδευτική Πολιτική και έχει συγγράψει βιβλία, μελέτες και άρθρα, μόνος ή μαζί με άλλους, στα ελληνικά, γαλλικά, αγγλικά και ισπανικά.

Ο **Ανδρέας Βασιλόπουλος** είναι Διδάκτορας στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης με ειδίκευση στην Εκπαιδευτική Πολιτική. Αυτό είναι το πρώτο του βιβλίο. Μελέτες και άρθρα δικά του ή σε συνεργασία με άλλους έχουν δημοσιευτεί στα ελληνικά και αγγλικά.

ISBN 960-375-748-9

9 789603 757481

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 3748

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ